

SES VE KİŞİLİK İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA SES EĞİTİMİNE BİR YAKLAŞIM

Şebnem ÜNAL*

ÖZ

Bu makalede ses ve kişilik arasındaki ilişki irdelenmiş ve bu ilişkinin anlaşılmasının ses eğitiminde, öğrencinin kendi sesini bulma yolunda eğitmenin gözececeği en önemli öğelerden biri olduğunun altı çizilmiştir. Ses ve söz, kültür tarihi içinde çeşitli anlamlar yüklenmiş, özellikle insan sesi mistik ve felsefî birçok metine konu olmuştur. Ses ve kişilik, aynı sözcükten türemiştir. Latince “persona”, *per*: için, ile; *sona*: ses anlamlarını taşıyan birleşik bir sözcüktür. “Maske” anlamına geldiği gibi, bugün birçok dilde kişilik anlamına gelen (ing: *personality*) sözcük, bu sözcükten türemiştir. Carl Gustav Jung’a göre “persona”, yani “maske”, bireyin takındığı tavidir. Birey, çocukluğunda tamamen isteklerine göre hareket eder ama büyüdükçe, istediği bir şeyi elde etmek için rol yapmayı öğrenir. Aynı teori sese uygulandığında, kişinin büyüdükçe doğal sesinin olanak ve sınırlarını daralttığı, aldığı rol modelleri taklit ettiği ve doğal sesinden uzaklaştığı söylenebilir. Ses eğitimi, ister sözel, isterse müziksel alanlarda yapılsın, eğitmenin bu ilişkiyi çözümlemesi, öğrencisinin ses kullanımındaki o güne dek oluşturduğu kalıpları ve koşullanmaları yıkararak, kendi sesini bulması yolunda çalışması gerekir. Duygusal engelleri aşmak sesi iyileştirdiği gibi, ses çalışmaları yapmak da duygusal sorunları aşmaya yardımcı olur. Ses eğitimi, eğitilenin olduğu kadar eğitmenin de sürekli öğrenmeye devam edeceği bir alan olmalıdır. Makalenin “sonuç ve öneriler” bölümünde ses- kişilik ilişkisi bağlamında ses eğitimi sürecinde pedagojik ilkeler sıralanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ses, Kişilik, Ses Eğitimi

Atf (Cite): Ünal, Ş. (2016). Ses ve Kişilik Bağlamında Ses Eğitime Bir Yaklaşım/ *An Approach to Vocal Training in Context of the Relationship Between Voice and Personality. Konservatoryum*, 3/1, 41-52.

*Doçent, İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı, İstanbul, Türkiye, sebnemunal@gmail.com

AN APPROACH TO VOCAL TRAINING IN CONTEXT OF THE RELATIONSHIP BETWEEN VOICE AND PERSONALITY

ABSTRACT

In this article, the relationship between voice and personality has been studied, and it was pointed out that understanding this relationship is one of the key points that the teacher should pay attention to during voice education in order to find the student's own voice. Voice and Word have been assigned various meanings within cultural history; especially, human voice has been subject to many mystical and philosophical texts. Voice and personality was derived from the same Latin word. The word "persona" consists of per: for, and sona: (sound) voice; therefore, it is a compound word. It also means "Mask" and in many languages the word "personality" is derived from it. According to Carl Gustav Jung, "persona" or "mask" is the attitude an individual has towards life. Throughout childhood, the individual acts solely on his/her own desires, but as he/she grows old, the individual learns how to play a certain role in order to get what he/she wants. If we apply the same theory to voice, the individual who copies different role models is departed from his/her natural voice by narrowing down the limits and possibilities of his/her own voice. In vocal training, whether it is conducted verbally or musically, the trainer has to analyze and resolve this relationship. By breaking the habits and conditionings of the trainee, he/she should pave the way for finding the trainee's own unique voice. Doing vocal exercises helps overcome emotional obstacles, which results in improvement of the voice. Vocal education should be a field of constant learning for both the trainee and the trainer. In the "Results and Discussion" section of the article, pedagogical elements of voice education in terms of voice-personality relationship are specified.

Keywords: *Voice, Personality, Vocal Training*

Giriş

İnsanın kendini en kolay ve dolaysız ifade etme yollarından biri sestir. İlkeller de, bebekler ve çocuklar da bu en kolay ve dolaysız yolu seçerler, sesleriyle kendilerini ifade etmeye çalışırlar. İnsanlığın kültür tarihi sürecinde sesin-sözün, önceleri kutsal olan anlamları giderek karmaşıklaşmış; ses, farklı kültürlerde ve müzik biçimlerinde farklı biçimler edinmiş, söz ise yine çeşitlenen diller ve dil-düşünce ilişkisi bağlamında çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Kutsal kitaplarda ve mitolojik öykülerde insan sesine verilen önem dikkat çekicidir. Ses, büyüsel nitelik bakımından çok güçlüdür. Yapısındaki güçle doğa üzerinde etki yapabilir. Mitolojik öykülerde Orpheus'un sesi vahşi hayvanları büyüler, yola getirir. Denizkızları ve sirenlerin sesleri denizcilerin aklını başından alır. Çin ve Hint masallarında şarkıcılar, ezgilerle mevsimleri değiştirirler, su bulurlar, ateş yakarlar. Eski Yunan felsefecilerinden Pythagoras'a göre evren seslerin uyumudur. Yine felsefeci Platon "Devlet" adlı eserinde sözler, yani insan sesi yoksa bir ezginin anlamlı olmadığından bahseder (Sachs, 1965: 3-18). Doğu makamlarının her birinin bir hastalığa iyi geldiğine inanılır. Dinlere bakıldığında, Hristiyanlığın ilk yıllarında bu yeni dini ve öğretiyi yaymak için insan sesinin etkileyici gücünden yararlanılmıştır. Bir yandan da kadın sesinin dinsel törenlerde yer almadığı, aynı şekilde İslam'da kadın sesinin baştan çıkarıcı bir öge olarak cinsellik yüklendiği görülür. Ama duyguların dile getirildiği, ölümlerden sonra yapılan törenlerde her dinde insan sesi kullanılır. Bugün de aynı şekilde dinsel törenlerde insan sesinin kullanılması, bu gücün insan psikolojisi üstündeki etkisinin sürdüğünü gösterir.

Sesin kullanılması en önemli iletişim aracı olan dillerin oluşumu ve gelişimi ile, bir yandan da şarkı söyleme amacıyla süregelmiştir. "Konuşma ve şarkı söyleme, iletişim gereksinimlerinden doğmuş, anlamsız çığlıklar zamanla biçimlenerek konuşmaya dönüşmüş, bazı seslerin sıralanması da ilkel şarkıları oluşturmuştur" (Taşer, 1980: 18). "Müzik şarkı söylemekle başladı" (Sachs, 1965: 3).

Konuşma ve şarkı söyleme bugün, oyunculuk, spikerlik, satıcılık, din adamlığı, her tür müzikte şarkıcılık alanlarını kapsar, dolayısı ile eğitim de bu alanlarda çeşitlenir, foniatri alanında bilimle ilişki kurar, ayrıca dilbilim, fonetik alanları ile sıkı sıkıya bağlıdır. Müziğin türlerine göre de çeşitli

teknik konularla bağlantı kurar. Ses eğitimcisinin bütün bu alanlarda temel eğitim aldığı varsayılır. Hangi alanda çalışırsa çalışsın eğitilen ile eğitenin karşı karşıya olduğu o çalışma zamanları, çözülecek sorunlar, aşılacak çeşitli aşamalar ve varılacak hedef için kullanılır. Eğiten önce eğitilenin sesini tanımalıdır. Bu da aslında karşısındaki karmaşık bireyi çözümlmek, kişiliğini tanımak demektir.

Ses ve kişilik arasında yakın bir ilişki vardır. Ses, kişinin o andaki ruhsal, zihinsel durumunu, ait olduğu toplumsal ve kültürel katmanı yansıtır. Birbirlerini çok iyi tanıyan kişiler, telefonda bile karşısındaki kişinin ruh halini, üzgün mü, mutlu mu, kızgın mı, çözebilirler. Bazen, kültürel gelişme veya ruhsal sorunların çözülmesi sesin yapısında olumlu değişimler sağlayabilir. Bazen de sesi iyileştirme çabaları çeşitli ruhsal sorunları çözebilir.

Ses ve Kişilik İlişkisi

“Ses” ve “kişilik” dendiğinde bu iki sözcüğün kökenlerinin birbiriyle bağlantılı olduğu ortaya çıkar. Bugün birçok dilde kişilik anlamını taşıyan “personality” (ing.), “personalité” (fr.), Latince “persona” sözcüğünden gelmektedir. “Persona: Maske, karakter, rol, kişi, kişilik. *Personare*: Tınlamak, çınlamak, sesle dolmak” (Latince, Türkçe sözlük, 1995). Antik Yunan tiyatrosunda kişiler ve korolar, maskelerin ardından seslenirdi. Bu maskelere Latince ses anlamına gelen “sonus” sözcüğünden türetilmiş olan ve “ses için, ses ile” anlamına gelen “persona” denirdi (Dağdelen, 2011: 16). Özellikle tragedyalarda oyuncular, maskelerin ardından konuşur, yüzlerini göstermezlerdi. Yine eski kültürlerde insan sesi, kişinin iç ve dış ruhları arasında bir bağlantı sayılırdı. Ses, hem ifade aracı, hem de bir iyileştirme aracı idi (Campbell, 2002: 149).

Modern psikolojinin en önemli isimlerinden Carl Gustav Jung’a göre, “persona” yani “maske”, bireyin günlük yaşamındaki ihtiyaçları ile ilişkili olan tavidir. Buna göre, bilinç ile bilinçdışı arasında sürekli bir yer değiştirme söz konusudur. Bilinçli isteklerimizden tamamen farklı bir yönde düşünceler oluşabilir. Bugün bilinçli olan şey yarın unutulabilir ya da bastırılabilir. Bir kişi çalıştığı işyerinde güler yüzlü, samimi görünebilir. Aynı kişi başka bir ortamda, örneğin evinde tam tersi olabilir. Çocukluk

döneminde, sağlıklı bir bebek çok doğaldır, istediği için ağlar, ısrar eder, alınca sevinir, istemediğini ise reddeder. Büyüdükçe, diğer insanların, kişiliklerin bilincine varır ve bir topluluğa kendini kabul ettirmek için nasıl rol yapılacağını öğrenmeye başlar. Jung’a göre, yapmacıklık ile, bilinçdışı yapmacıklık olarak tanımlanan “özdeşleme” farklıdır. Eğer bir çocuk kendini babası ile özdeşleştirirse, gerçek kimliğinden bazı şeyler kaybedebilir (Bennet, 2006).

Bu teori sese ve sesin gelişme sürecine uygulandığında, bebeklik ve çocukluk döneminde kişinin sesini nasıl kullanacağı önce duyduğu sesler ve lisan, sonra da rol model olarak aldığı kişilerin seslerini kullanma biçimlerinden etkilenmesi olarak görülecektir.

Doğal ses, çeşitli nedenlerle baskı altında olabilir. Bunlar fizyolojik olarak görünse de, nedenleri duygusal, entelektüel, kültürel, çevresel öğelerle oluşur. Bu engeller ortadan kalktığında ses de doğallığına kavuşacaktır (Linklater, 2006: 8).

Tiyatro alanında çalışan ses eğitimcisi Kristin Linklater’a göre: “Sesin sınırları, arzunun, yeteneğin, hayal gücünün ya da yaşam deneyiminin sınırlarıdır” (Linklater, 2006: 8).

Yine Linklater’a göre, çocukluk dönemindeki koşullanmalar, sesin sınırlarını çizer. Bebek, sesi ile denemeler yapar, duygularını sesi ile ifade eder. Çocukluk döneminde de, konuşmadan çığlığa geniş bir aralıkta sesini kullanır. Çocuk için ses ile alıştırmalar, denemeler yapmak tamamen oyundur, çoğunlukla da duygularını dışlaştırdığı bir araçtır ses. Bebek ve çocuklukta serbest bırakılmış sesin oldukça güçlü olduğu görülür. Ama toplumsal kurallar, gelenekler sonucu seslerin istenilen kalıplara sokulduğu bir gerçektir. İsteddiği bir şey için bağırarak ağlayan küçük bir kız çocuğu, annesi tarafından azarlanır, böyle bağırırsa istediğini elde edemeyeceğini, ancak rica ederse elde edebileceğini koşullanarak öğrenir, hatta bazı durumlarda, “Cici kızlar böyle bağırmaz, bağırırsan çirkin olursun, kimse seni istemez” denerek koşullanma pekiştirilir (Linklater, 2006: 19).

Hele ki doğu toplumlarında özellikle kız çocukların yüksek sesle konuşması, gülmesi ayıp hatta günah olarak öğretildiğinden bu koşullanmanın batı

toplumlarından çok daha ağır olduğu söylenebilir. Daha sonra rol model olarak alınan kişi (anne, abla, öğretmen vb.) nasıl konuşuyorsa-sesini nasıl kullanıyorsa koşullanma bu yönde devam eder, ses-kişilik oluşumunda etkili olur. Bu durum kişinin kendi sesini bulmasını engellediği gibi, bazı abartılı durumlarda ses hastalıklarına bile yol açabilir. Çeşitli psikolojik nedenlerden dolayı, çok hafif ya da çok kuvvetli konuşma, ses sınırlarını zorlayan konuşma, örneğin çok pes ya da çok tiz konuşma bu duruma örnek olarak verilebilir. Etkili olmak için seslerinin alt sınırında konuşan erkekler, ya da hoşla gitmek için çocuk sesi ile konuşan kadınlar; kendini değersiz bulduğu için çok hafif sesle konuşan, ya da “ben buradayım” demek istercesine bağırarak konuşan kişiler gibi. Konuşma ya da ses kullanma alışkanlıkları, tamamen aile bireylerinin etkisi ile de şekillenebilir, ya da ailede iyi duymayan biri varsa, bağırma alışkanlığı edinilebilir.

Ses Eğitimi Sürecindeki Yaklaşımlar

“Ses Eğitimi”, hem sözel alanlarda, tiyatro, sinema, spikerlik, hatta konuşmanın ön planda olduğu birçok meslekte, hem de sesin ele alındığı opera, caz, müzikal tiyatro, pop gibi türlerde gerek amatör, gerekse profesyonel yapılan bir eğitimidir. İnsanın konuşmaya şarkı söylemeye başladığı zamanlardan beri süregeldiği düşünülürse, binlerce yıllık bir geçmişten söz edilebilir. Yakın zamanlara kadar birçok eğitim de, müziğin birçok dalında süregeldiği gibi usta-çırak ilişkisi içinde yapılmıştır. Özellikle opera için, ses eğitiminde ekollerin varlığı da düşünüldüğünde, bugün bile usta-çırak ilişkisine en yakın eğitimlerden biridir.

Bilginin-becerinin kuşaktan kuşağa aktarılması yolunda bu yöntem kuşkusuz, çağların bilgi ve deneyiminden süzülerek gelmesi açısından olumlu yönleri sahiptir. Ancak bilimin gelişmesi, ses organları ve ses işleyişinin kavranması, eğitim bilimlerinin psikoloji ile birlikte gelişmesi sonucunda ses eğitimi de farklı boyutlar kazanmıştır. Usta-çırak ilişkisinin en olumsuz yönlerinden biri, kendi alanında ustalık kazanmış bir sanatçının, gelişen öğretim yöntemlerinden habersiz olarak, ya da kendisine zamanında uygulanmış yöntemleri ısrarla kullanarak, “Bak ben yapıyorum, sen de aynısını yapacaksın” söylemi ile baskı kurmasıdır. Öğrenci, o güne kadar yaşadığı koşullanmalarına taklit yolu ile bir yenisini eklemeye çalışır, eğer yapabiliyorsa eğitimcisinin kopyası olma yolunda ilerler, yapamıyorsa

o güne dek oluşturduğu ses-kişilik alanındaki engelleri daha da büyür, kendisini ve sesini daha da kısıtlanmış ve baskı altında hisseder. Bütün bu baskılar, güvensizlik, olumsuz düşünceler ve gösterilemeyen, ifade edilemeyen duygular nasıl ki kişilik oluşumunu olumsuz etkilerse, sesin özgürce akışını ve kişinin kendi sesini bulmasını da olumsuz etkiler.

Duygusal engeller, eğitilenin çocukluğundan kalma baskılar, engeller olabileceği gibi, eğitim sürecinde ortaya çıkan, özümsemeden taklit etmeye çalışmak ve oluşturulan davranış ve hareket biçimini ya da sesi artık doğalmış gibi hissetmek olarak da görülebilir. Ses eğitiminde yerleşmiş bazı deyimler, “nefesi diyaframa almak”, “sesi öne getirmek”, “koyu ses”, “açık ses” gibi kavramlar sadece sözel olarak kaldığında her kişi tarafından farklı anlaşılmaya açıktır. Farkındalık, ses eğitimi gibi uygulamaya yönelik bir alanda ancak, bedensel farkındalık olacaktır.

Duygusal engelleri aşmak, ruhsal sorunların özüne inerek çözmek sesi özgürleştirebileceği gibi, sesin eğitilme süreci de ruhsal sorunların çözümüne yardımcı olabilir. Günümüzde müzik terapisinin bir alanı da sesi kullanarak, ses çalışmaları yaparak kişinin rahatlamasını, sorunlarını çözmesini ya da bazı ağır hastalıklarda kendisini daha iyi hissetmesini sağlamak yolunda gelişmektedir. “İster pop, ister koral müzikle ilgilenin, sesinizi oluştururken neyin sizi engellediğine ya da neyin güçlü hissettirdiğine dikkat edin” (Campbell, 2002: 149). Don Campbell, bulduğu “Toning” (ses tutma) yöntemi ile fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklarda iyileştirme çalışmaları yapmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Ses ve kişilik ilişkisinin en etkili alanlarından biri olan ses eğitimi, hangi amaçla yapılırsa yapılsın, eğitimci ve eğitilen arasındaki o çok özel, aynı psikolog ya da psikiyatrist ve hastası arasında olduğu gibi güvene dayalı bir ilişki kurulması ile başlar. Eğitimci, öğrencisini tanıma yolunda adımlar atarken, ilk birkaç ayda amaç, sesi belli bir kalıba sokmak değil, öğrencinin kendi doğal sesini, beden dilini, ifadesini ortaya çıkarmak ve kendine güven duymasını sağlamak olmalıdır. Öğrencinin en kolay hangi yollarla anladığını, (sözel mi, bedensel mi, işitsel mi) böylece zekasını, anlama kapasitesini, kişiliğini, hatta hangi duyguları bastırdığını, hangi baskılarla

yetiştirdiğini, bunların sesine nasıl yansıdığını çözümlemesi gerekir. Bu koşullanmaların konuşmasını nasıl etkilediği, çok pes, çok tiz, çok hafif ya da kuvvetli konuşma şeklinde alışkınlıklarını çeşitli alıştırma ile iyileştirme yoluna gitmelidir. Günümüzde her türlü ses ve görüntü kaydına erişmek çok kolay olduğundan öğrencilerde, çocukluğundan bu yana taşıdığı olumsuz etkiler, taklitler yanı sıra, örnek aldığı sanatçıların izlerine de daha çok rastlanıyor. Bütün bunları aşabilmek için, dört duvar arasında, sabır, güven ve olumlu bakış açısı ile ve önyargılardan mümkün olduğunca sıyrılarak çalışmak gerekiyor. Eğitiminin olumsuz yaklaşımları veya sabırsızlığı, öğrencide yeni kalıplar oluşmasına neden olacak, yapacağı çalışmayı sadece o anda öğretmenin hoşuna gitmek için yapacak, ama bunu içselleştiremediği ve gerçek bir farkındalık yaratamadığı için hemen unutacaktır. Algılanması ve farkındalık yaratmak istenen şey, ancak öğrencinin gerçekten farkına varması ile algılanmış ve öğrenilmiş olur.

Buna göre pedagojik yaklaşımın ilkeleri şöyle belirlenebilir:

-Eğitilenin de bir kişiliği, duygu ve düşünce dünyası olduğunu unutmamak gerekir.

-Eğitimin başında, eğitilenin ses ve kişiliğinin hangi baskılar altında biçimlendiğini keşfetme yönünde çalışmalar yapmak gerekebilir.

-Bu çalışmalar bilinen, kalıplaşmış ses alıştırma çalışmalarının dışında olabilir. Sesi ve devinimi birlikte kullanarak yapılan doğaçlama çalışmaları, duyguları sadece ses ve devinimle ifade etmeye çalışma, sesin alt ve üst sınırlarını kapsayan ses kaydırma çalışmaları, beden çalışmaları sırasında sesi serbest kullanma bunlar arasındadır.

-Bu çalışmalar sırasında eğitilen, o zamana dek farkında olmadığı ses alanları ya da becerileri keşfedebilir.

-Bu çalışmalar sırasında buyurgan olmamak, bunları oyun oynama doğallığı ve zevk alma duygusu ile yapılmasını sağlayacak ortam yaratmak uygun olacaktır.

-Bazen bu çalışmaları birkaç öğrenci ile beraber toplu olarak yapmak bir sinerji yaratabilir.

-Eğitilen kişinin o güne dek taşıdığı engellemeler, ses ve kişiliğine kendini bırakamamak, kendi duygularından, coşkularından korkmak olarak yansımış olabilir. Bu durumda cesarete, kendine ve karşısındakine duyacağı sonsuz güvene gereksinim duyar. Bu güven ortamını oluşturmak önemlidir. Burada duyacağı olumsuzlama, aşağılayıcı tek bir sözcük bile güveni sarsacaktır.

-Bunun tersi, kendine aşırı güvenli, her şeyi bildiğine ve kolaylıkla yapabileceğine inanan kişinin de bu tavrı aslında güvensizlikten ve kendisini hemen bir kalıba sokarak çabucak başarı kazanma isteğinden geliyor olabilir. Bu durumda da önce kendi yapısını tanıması, kendi ses özelliklerinin farkına varması için çalışmak gerekir.

-Eğitilenin, gerçek istek ve beklentilerini anlamaya çalışmak önemlidir. Bazı durumlarda kişi aslında gerçek isteğinin ses sanatçılığı olmadığını, çevre ve ailesinin baskısı ile seçmek durumunda olduğunu anlayabilir. Bu durumu ortaya çıkarmaya yardımcı olmak gerekir.

-Her ne kadar profesyonel sanatçı yetiştiren okul ve kurumlar, titiz sınavlarla öğrenci kabul etse de bazen o kişinin, seçilen meslek için uygun olmadığı ortaya çıkabilir. Bu durumda eğitenin kişiyi doğru yolu bulma konusunda yönlendirmesi gerekebilir.

-Sahne ve performans korkusu, yüzyıllardır performans sanatçılarının savaştıkları korkulardır. Bugün artık yeni yöntemlerle bu korkularla başa çıkılmaya çalışılmaktadır. Eğitenin, kendi bilgi ve beceri alanını aşan bir durumla karşılaştığında öğrencisini profesyonel yardım alması için yönlendirmesi gerekir.

-Çok sık karşılaşılan durumlardan biri de fizyolojik engellerdir. Ses hastalıklarının tedavisi her geçen gün, teknoloji ile beraber gelişmekte, ilerlemektedir. Böyle bir durumda da eğitenin öğrencisini bir uzman kişi ya da kuruma yönlendirmesi gerekir.

-Eğitenin kendi oluşturduğu kalıbı ya da kendi alışkanlıklarını kabul ettirmeye çalışması yeni bir rol-model olarak, eğitilenin yeni koşullanmalar yaşamasına yol açacaktır. Bundan kaçınmak gerekir.

-Eğitilen kişinin durumuna uygun bir çalışma programı ve takvimi oluşturmak gerekir.

-Başarısızlık ya da gelecek korkusu olan eğitilenin bu korkularını anlamak önemlidir. Bazen bu duygu o kadar baskın olur ki, eğitilen derslere ve sınavlara gelmeye çekinebilir. Not korkusu ya da başka araçlarla baskı kurmak bu korkuyu daha da arttıracaktır.

-Örnekler ve kıyaslamalar da eğitilen üzerinde baskı oluşturabilir. Kendinden örnek vererek “Ben bunları çok kolay yapmıştım, anlamıştım, bak kolaylıkla yapıyorum, neden yapamıyorsun?” ya da “Arkadaşların yapıyor, sen yapamıyorsun” demek işleri daha da zorlaştırabilir.

-Sanat alanında demokrasi olmadığı doğrudur, profesyonel pazar tüm dünyada acımasızdır. Ama eğitim sürecinde öğrenciler-eğitilenler arasında ayrımcı olmamak, ayrılan zaman ve emeğin eşit olması eğitimin etik kuralları arasında olmalıdır.

-Bazen, istenilen aşamayı örneklemek de, sözel olarak betimlemek de, hatta anatomik olarak açıklamak da işe yaramayabilir. Böyle bir durumda eğitilenin yatkın olduğu, ya da daha kolay yapabildiği başka bir alıştırmadan ya da doğal bir beden hareketinden yola çıkmak etkili olacaktır.

-Bazı öğrenci, başarısızlığı için sadece kendini suçlayacak, hatta öfkeleneyecektir. Bu durumda, eğitenin de sabırlı olması, karşısındakine de en zor şeyin kişinin kendisine karşı sabırlı olması, özgüvenini kaybetmemesi ve kendisine olumsuz yaklaşmaması olduğunu anlatması gerekir.

-Bunun tersi durumlarda, eğitilen kendisi dışındaki herkesi, her şeyi suçlayabilir; eğitmenini, koşulları, hatta bulunulan ülkeyi bile suçlu görebilir. Bu durumda da sağduyuyu kaybetmeyip, başarısızlığın gerçek nedenini birlikte bulmaya çalışmak gerekir.

-Eğiten kişi-öğretmenin davranış ve yaklaşımlarında tutarlı olması, kendi kişiliği ile de örnek olması beklenir. Notlamada ve değerlendirmede adil olmayan davranışlar eğitim sürecini olumsuz etkiler.

-Buna benzer bir durum da kendi yöntemlerini mutlak olarak görmek, diğer tüm yöntemleri aşağılamak olabilir. Bu durum, diğer eğitimcilerin öğrencilerini de yargılamaya doğru gider, bu da öğrenciler arasında gruplar oluşturur. Meslek etiği içinde, önce arkadaşlarına, ileride de meslektaşlarına karşı adil olabilmeyi öğretmek, eğitenin görevleri arasında olmalıdır. Bunu sözden çok davranışlarıyla gösterebilmelidir.

-Eğiten kişi, kendisine de nesnel yaklaşabilmeli, tek otoritenin kendisi olmadığını unutmamalı, eğitimciliğin de gelişen bir alan olduğunu göz ardı etmeden yeni gelişmelere açık olmalı, kendisini geliştirme yolunda esnek olmalıdır.

-Aynı çocuk eğitiminde olduğu gibi eğiten ile eğitilen arasında bağımlılık ilişkisi yaşanmamalıdır. İlk yıllarda eğitimciye tabii ki ihtiyaç duyulur. Ama öğrencinin özgüven kazanması sağlanabilirse, kendi kendine de var olabilmesi, çalışmalarını yapabilmesi, hatta kendisini keşfetme yolunda kendisinin de adımlar atabilmesine fırsat tanımak gerekir.

-Öğrenme süreci dışsal değil içseldir. Öğrendiklerini içselleştiremeyen öğrenci, anlık, taklit ederek bir şeyler yapabilir. Gerçek öğrenme, kendi kendisine de aynı süreci yaşayabilmesidir. İçselleştirilmemiş bir süreçte öğrenme olamaz. Tesadüf olarak, ya da taklit ederek o anda başardığı bir şeyi bir süre sonra tekrarlayamaz. Farkındalık, içselleştirilmiş öğrenmedir.

Bu ilkeler tabii ki çoğaltılabilir. Aynı şekilde etik kurallar da eğitimde daha fazla yer almaktadır. Ekollerin ya da isimlerin peşinden gidilen ses eğitimi gibi bir alanda nesnel olmak çok zor olabilir. Ama eğitilen kişi-öğrencinin hakları, öğrenme hakkı, eğitilme hakkı göz ardı edilmemeli, kendisini bir başka isim ya da ekolde daha iyi ifade edebilecek bir öğrenci engellenmemeli, böyle bir durum, eğiten açısından bir ego ya da kişilik sorunu yapılmamalıdır. Tersine bir durumda da bir eğitim sürecinden gelen öğrenci, sanki şimdiye dek hiçbir şey öğrenmemiş olarak değerlendirilmemeli, eğitmen kendi başarısını abartmamalıdır.

Ses eğitimi, sadece eğitilen için değil, eğiten için de bitmeyen bir öğrenme sürecidir. Her yeni öğrenci, yeni bir ses, yeni bir sanatçı adayı olduğu kadar, yeni bir kişilik, yeni bir evrendir.

KAYNAKLAR

- Bennett, E.A. (2006). *Jung Aslında Ne Dedi.* (Çev.: Işıl Çobanlı), İstanbul: Say Yayınları. (Orijinal kitabın yayın yılı: 1966).
- Campbell, D. (2002). *Mozart Etkisi.* (Çev.: Feryal Çubukçu). İstanbul: Kuraldışı Yayınları. (Orijinal kitabın yayın yılı: 1997).
- Dağdelen, Y. (2011). *Diksiyon.* İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Kabağaç, S. & Alova, E. (1995). *Latince-Türkçe Sözlük.* İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Linklater, K. (2006). *Freeing the Natural Voice.* London: Nick Hern Books,
- Sachs, K. (1965). *Kısa Dünya Musikisi Tarihi.* (Çev.: İlhan Usmanbaş). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. (Orijinal kitabın yayın yılı: 1949).
- Taşer, S. (1980). *Örneklerle Konuşma Eğitimi.* İstanbul: Örgün Yayınları.